Epistola
eller Sendebrev til
Sr. Magnus Eiriksson
fra en anden gammel
Landsbypræst

Epistola

eller

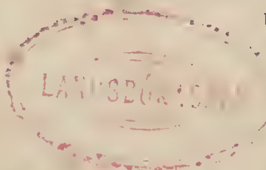
Sende-Brev

til

Sr. Magnus Eiriksson

fra

en anden gammel Landsbypræst.

Poscimur, vi opfodres.
Horat. & Jac. Baden.

Til Publici videre Nytte og Fornøielse
nu til Trykken befordret.

Kjöbenhavn, 1844.
Paa Boghandler H. C. Kleins Forlag.
Trykt hos Louis Klein.

Lectori benevolo
salutem.

Jeg haver, min kjære Monsieur Eiriksson, i disse Tider bekommet til Igjennemlæsning Hans volumineuse Tractat om Baptister og Barnedaab samt flere Momenter af den kirkelige og positive Christendom, derforuden om nogle andre rare Materier, item om Autor selv. Thi eftersom jeg anseer mig obligeret at agte paa Tidernes Tegn (Lucæ 12, 56), saaog altid haver næret en extraordinær Affection for de Vederdøbere, besynderlig efterat de samme have practiceret sig ogsaa her ind udi Sognet*), da, saasnart jeg læste at ermeldte Opus var til Trykken befordret, blev jeg curieus efter at fornemme saadan

*) Jeg benytter Leiligheden til at communicere Publico, at der her udi dette Parochia er etableret en liden Døber-Menighed, bestaaende i Begyndelsen af en Væver, hvilken paa en Reise kom til Indsigt, at han burde døbes paany, og skal Saadant være exequeret udi Lundehnussøen. Da han kom her tilbage, begyndte han at operere geheimt, og applicerede sig først til Smeden, paa det at denne anseete og velfornemme Mand maatte foregaae de Andre med et godt Exempel. Men Smeden, da han lugtede Lunten, at Væveren vilde døbe ham paany, tog han sin Forhammer og viste hannem Tænder, sværgende at han var døbt vel nok. Bedre Succes haver dog Væveren havt andensteds, saasom hos Degnens Pige, item hos Christen Udflytter og hans Karl Rasmus. Men der er Splid i Leiren; thi Pigen forkaster Neddyppelsen, saa at hun er ikkun „Gjenstænkerske“; og Rasmus approbere vel den totale Neddyppelse, men paastaaer stift, at Saadant skal skee udi rindende Vande, hvilke skal være alene capable. Hvorved han har etableret en ny Sect, kalden Rasmiter, hvilken hidindtil dog ikkun haver een Tilhænger, nemlig Hæresiarchen selv.

Mands Sentiment og derfore requirerede samme sine mora. Og er vel saadan Curiösitet kommen mig dyrt at staae; thi ikke aleneste medfølgede en Nota paa 15 Mk. for Bogen selv, samt 5 Mk. 13½ ß. udi Porto formedelst dens ubillige Vægt; men ved sin extraordinære Tykkelse havde den endvidere gjort Ravage udi Posttasken og sprængt sammes Laas, saa at Smeden fik en Fortjeneste af 2 Mk. 4 ß. Hvilket Alt jeg communicerer Ham, alene forat vise, at vi herude ikke ere saaledes nedsænkede udi det verdslige Væsen, at vi jo ere promte til at gjøre Opoffrelser for at acquirere imellemstunder nogen sund og nærende Føde for Aanden. Alligevel skal jeg ikke nægte, at samme Omstændighed for en liden Stund haver sat ondt Blod hos mig; forhaaber dog, at Saadant ikke skal spores udi nærværende Epistel.

Men at komme til Sagen selv, da vil jeg først sige dette, min kjære Mr. Eiriksson, at jeg haver studeret Hans opus med Flid og Møie, ihvorvel Foraarets Tid medførte megen curam rei rusticæ, item jeg med mange ministerialia i al denne Tid haver været belæmret. Jeg kan alligevel ikke applicere her det proverbium, som de Latinere udtrykte graphice: oleum et operam perdidi. Hvilket jeg anmærker, eftersom jeg hører, at En og Anden ellers haver sjunget threnos over sine 15 Mk., item over sin spildte Flid. Det er sandt, Han er noget vidtløftig iblandt, item fortassis noget extravagant; men Saadant tjener alene til Materiens fuldstændige Afhandling, item til Vederpartens totale ruinam og Ødelæggelse, saa at, omendskjøndt man udi Polemikens historia litteraria skal have Møie med at opvise en saadan Enormitet af et Stridsskrift, saa kan Autor dog have Ret til at klage over de snævre Grændser, hvorudi Han bevæger sig (f. Ex. p. 221 o. a.). Og kan man der-

fore, naar man har arbeidet sig til Ende med Bogen, endda takke og sige, at det er vel, at man er sluppen saa nemt derfra.

Jeg haver nu i nogen Tid ventet paa, at en eller anden af de Potentater, som Han haver molesteret udi Sin voldsomme Attaque, skulde opkilte sig til at repellere saadant Anløb. Men jeg mærker, at de Godtfolk agte at holde sig tilbage, og seer jeg ogsaa af hans Prooemio, min kjære Mr. E., at deres tentamina vilde være forgjæves, saa at de æstimeres forud for Intet at være; hvorudover de have i visse Maader gjort vel i at begegne Ham ikkun med Taushed. Dog kan jeg tænke, at Han ved saadan Tactik af Vederparten er bleven, som man siger, noget lang i Ansigtet; thi jeg seer, at Han har ventet endogsaa en riig copiam af litteraire Modstandere, hvilke Han agtede at tractere ikke anderlides end Holger Danske handterede Skræderne, hvorom kan eftersees et lidet Poema af Poul Möller. Jeg for min Part maa ogsaa sige, at jeg finder saadan Taushed ikke delicat eller høflig imod Autor; thi 1mo. haver Han skrevet samt til Trykken befordret et Opus paa CIV. + 628 paginis, hvilket man ikke kan gjøre alene for sin egen Lyst; 2do haver Han skjældet brav og udfordret saa fyndigt som nogen Berserk udi gamle Dage, i hvilket Punct Han haver imiteret ikke alene de skandinaviske Kjæmper men ogsaa de homeriske Helte, saa at man ovenikjøbet maa sige, at Han har behandlet Sagen classice og in optima forma; 3tio haver Autor indmænget adskillig angenem og nyttig Lærdom, hvilken, omendskjøndt man kan have hørt den tidt nok, saa kan man dog uden Skade høre den engang endnu; 4to er Han endelig derforuden exerceret udi Sømandskab, saa at de Godt-Folk skal tage sig iagt, om de mene sig trygge og i Sikkerhed; thi Han er capable at gjøre Attaque tilvands ligesaavel som tillands.

Og er jeg derfore paa Hans Vegne, min kjære Mr. E., noget moqueret over, at Hans Meriter agtes ringe, saa at man ikke vil spendere et Ord derpaa. Hvorudover jeg haver besluttet at communicere Ham mine Tanker om et et og andet i Hans Skrift, tænkende, at, som Ingen Anden begjærer Ordet, saa kunne vi to Karle vel tale Lidet udi Gemytlighed tilsammen; hvorved han og kan blive recommenderet udi Publico. Jeg er tilmed, min gode Magne, en gammel Practicus; og kan det absque dubio være Ham i Besynderlighed tjenligt at fornemme et og andet godt Raad, item at forfare hvorledes vi Gamle, som ere faste udi Sadlen, optage juvenile Moralisters Hofmestereringer. Jeg haver nu i nogen Tid taget udi Consideration, hvorledes jeg skal gribe den Sag an; thi jeg vilde gjerne rem acu tangere, som man siger. Thi først hvad Materien anbelanger, da maa jeg bekjende dette, at jeg ikke endda differerer saa enorme fra Ham, som Han kanskee kunde formode, hvilken Declaration jeg haaber, Han hører med Contentement. Saadant kommer tilsyne fornemmelig in re polemica s. antithetica; thi de samme Tendentser, hvilke han anfægter, de samme haver jeg for længe siden vendt Ryggen: jeg kan vel sige mig orthodox, men til Skikkelighed, hyldende det gode gamle Principium: medium tenuere beati; saa at jeg hverken er hyper- eller cras; jeg er dernæst ganske ikke af de Speculative, min kjære Magne! thi Speculationens Gebeet er altid slibrigt, hvilket og sees besynderlig udi disse Tider af Jernbane-Actierne, og, i alle Fald, det tjener ikke at speculere formeget, som den gamle Seyer Malling Beyer pleiede at sige; endelig maa jeg ogsaa være enig med Ham i at oppugnere Selvforgudelsen og Atheismen, saameget mere som jeg i visse Maader kan kaldes en bestalter Theista.

Med alt dette er der dog endda ikke saalidet, hvorudi jeg ikke kan approbere Hans Ansyn; og det kunde vel hænde sig, at vi to Karle let fik hinanden udi Haaret, hvis vi kom til at examinere hinanden udi Systema noget nøyere. Saa at Monfrere kan vide, at naar Nogle iblandt lade sig forstaae med, at Han vel kunde trænge til nogen besynderlig Revselse, da kan jeg ikke ganske desavouere saadan Mening; thi min Sentiment er denne, at ihvorvel man kan sige i visse Maader, at Han har en reen Sag, saa er han dog udi Sit store opus kommen til at agere Patronus for adskillig Galskab og Daarlighed, tildeels endog in fundamentalibus; item, hvor Han ellers defenderer hvad Ret er, der har hans hidsige Blod for en stor Deel bragt Ham til at applicere en Stridemaade, der vil være Sagen selv til ikke ringe Forfang og Præjudice. Hvorfore, omendskjøndt jeg ikke agter at levere nogen Critique af Hans Bog, eiheller just Apologiam, saa haver jeg dog nogen Tilbøielighed til at moralisere lidet for Ham, udi hans egen sande Faveur, eller, som Politici nutildags sige, velforstaaede Interesse. — Men saasom jeg mener, at den medicina ikke er den tjenligste, der har en viderlig Lugt eller Smag, da vil jeg ikke være bister, min kjære Magne! men derimod bemøie mig at agere med Ham paa det Angenemeste og Fornøieligste, saameget mere som jeg ganske ikke er nogen Hypochondriacus. Jeg seer nu vel, at Monfrere ikke er synderlig ved Humeur, men er noget vranten over denne Tids Piinagtighed; saa at, naar jeg ved Siden deraf sætter min skjemtsomme Maneer, da kommer jeg ihu hvad Salomo siger udi Sprikwort 25: at hvo som qvæder Viser for et bedrøvet Hjerte, det er ligesom en Spidskjortel paa en kold Dag, ja som Edike paa Pot-Aske. Hvorfore jeg kan befrygte, at Mr. ikke gouterer min Maade, sigende at jeg vil harcelere, item, at Saa-

dant er imod Materiens Værdighed, item passer ikke til til Monfreres serieux Ansigt. Men jeg forhaaber dog at Han med Tiden vil finde sig vel derved og fornemme, hvad han nu ikke synes at approbere: at yndefuld Tale er som Honning=Kage, en Sødhed for Sjælen og en Qvægelse for Benene. Sprikw. 16.

Endvidere, ihvorvel Mr. marscherer frem udi Têten af en Colonne, der expanderer sig fast ligesaa vidt udi Breden som udi Længden, saa at det kan synes en Dumdristighed at applicere derimod ikkun sen let og adspredt Skjærmydsel, saa dog, eftersom det kan hænde sig, at samme Colonne er i sig selv ikke synderlig sammenhængende, havende i alt Fald ikkun en Continuitet som Ovidii rudis indigestaque moles, haver jeg fundet det convenable at anvende hvad Krigs=Folket kalder den spredte Fægtning, saa at jeg chargerer udi Begyndelsen mit Rotten, og gjemmer Linie=Salverne indtil Mr. maaskee lader sit Corps deployere.*) Og agter jeg derfore for det Første ikkun at tractere Mr.s Introduction, hvilken for sig alene er et reputeerligt Opus, saa at jeg formoder at adskillig godt Folk, naar de have været hidsige paa at komme til Texten, saa have de maattet raabe den ene Gang efter den anden: Ak, den Indgang var for

*) Om Nogen haver Forundring paa dette meget Krigs=Sprog, da skal han vide, at det er brugt endeel fordi det er i sig selv godt at anbringe kraftige Expressioner, hvilke gjøre strax god Virkning in re polemica; endeel ogsaa efterdi samme Sprog er mig geläufigt siden jeg selv var udi militia activa, og gjorde Tjeneste ved Bombeslutningen paa Amalienborg paa samme Tid, da min Vaabenbroder, Redacteuren af de berlingske Tidender, stod Skildvagt derude ved en Trappe, hvilket Historici nylig have faaet authentique Meddelelse om, og som jeg desuden vel kan komme ihu. Jeg tilføier Saadant ikke fordi det vedkommer Sagen, men, følgende Mr.s Exempel efter, til orienterende Oplysning, item til Publici videre Nytte og Fornøielse.

lang. Men hans Indgang er god nok, min kjære Magne. Thi man kan finde derudi alskens rare og curieuse Materier, som man allermindst haver gjort Regning paa; og er forøvrigt samme befattet udi 5 Puncter, hvortil kommer endda et lidet Tillæg; thi Autor haver en rund Haand. Det er sandt, eet har jeg savnet derudi, nemlig Logica; men hun kan være der endda. Thi jeg seer, at Autor corrigerer det Meste i denne Verden efter Sin Samvittighed, saa at det er troligt, at den gammeldags Logica haver ikke kunnet holde Skik, men har maattet rømme Pladsen for en ny, indrettet efter Samvittigheden. Dog bliver man noget fortumlet udi Hovedet formedelst denne Omstændighed og haver Ondt ved at østne sig, som Peder Hjort siger. Men Saadant tiener alene til at exercere yderlige Lectorum Skarpsindighed og Combinations-Gave, saa at det kan sees, at det er ikke for Intet. Alligevel kan jeg ikke holde mig til Hans 5 Puncter, min kjære Magne; men saasom jeg haver fornummet, at udi disse sidste Tider skal divisiones og subdivisiones være immer ein, zwey, drey, ikke anderledes end udi den gamle A B C*), saa haver jeg besluttet at følge Saadant efter, endeel fordi man for Publici Skyld bør bemøye sig at skrive zeitgemäß, endeel ogsaa til Vidnesbyrd, at vi herude følge med Tiden. Jeg seer vel, at samme Sag haver sine Difficulteter; men det har opmuntret mig at endogsaa Monfrere ligesom nolens volens har i denne Henseende ydet Tidens Geyst sin Tribut**), og om Nogen da vil gjøre

*) Hvilken Comparaison giver tilkjende, at Menneskeslægtens Urinstinct haver allerede fundet det Rette, som Philosophi først i vore Dage have opdaget.

**) F. Ex. naar Han opfører 3 notas ved den sande Kjærlighed, nemlig 1) Ingen hade 2) elske Alle 3) Kjærlighed til Gud. Dette er vel noget subtilt og ikke efter den gammeldags Logica; men der er dog justement 3 Puncter.

Objection, at min tripartitio hænger ikke godt sammen, da svarer jeg, at Saadant er ikkun Materiens Skyld og i alt Fald siger ikke Meget, hvilket kan bevises af adskillige philosophiske Dissertationer udi disse Aaringer, udi hvilke det sees, at naar man kun tager Tempo udi Agt, da kan man betragte det Andet som Lapperie, ret ligesom udi militia, hvor den fornemmeste Fodring til en brav Soldat er denne, at Han kan noye i Agt tage sit ein, zwey, drey, item et Slag paa Tasken. Og vil jeg derfore til et Experiment begynde næstfølgende Pagina med et Eettal, haabende at Resten giver sig af sig selv. Quod bonum igitur faustumque sit!

1.
Om Hans Vocation.

Jeg veed ikke om han kommer ihu, min kjære Mr. Eriksson! hvorledes den gode gamle Horatius formelder udi een af sine Oder om en ales canorus fra de hyperboreiske Marker. Den samme stod mig livagtig i Hovedet, da jeg læste Hans Introduction, hvoraf jeg seer, at Han er veritablement kommen hid ned fra Nord-Polus, saa at sige ved Ovrighedens Foranstaltning; og er det i lige Maade vist, at Han gjør en Fandens Allarm, og kaager om Sig og slaaer ud drabeligen til alle Sider. Man skulde troe, at der var en Ulykke paa Færde. Og seer jeg vel, at Han attaquerer i visse Maader Kirken og derimod tager turbas baptisticas under sine Vinger, item befindes Selv at være en Crypto-Baptista eller Geheime-Vederdøbere. Men for Saadant at give Verden tilkjende, behøvedes dog ikke al den Støi og Spektakel; thi hvad Kirken anbelanger, da hytter hun sig nok, som før er sagt; og udi det Ovrige da er der mintro Ingen som vil hænge ham for den Sag, ihvorvel jeg seer, at Han har saa at sige allerede prydet Sin Tinding med Mar-

tyr-Glorien, hvilken dog ikke er saadan at løbe til udi vore Dage, mindst ved at holde Huus med Folk udi en saa tyk Bog. Ja hvad mere er, veed Han ikke, at Han kan gjerne dethronisere alle himmelske Potentater, om Han ellers Saadant magter, naar han kun lader de sublunariske være i Ro?

Men hvi støder han saadan udi Trompeten? Han haver jo profecto imiteret de gamle ebræiske Propheter, deres Maade, hvilke, naar de skulde vække det søvnagtige Folk, saa maatte de gjøre en farlig Allarm, sættende Himmel og Jord udi Motion, sigende: Blæser i Basunen paa Zion, raaber paa det hellige Bjerg; Bæver alle Landsens Indbyggere! og saaledes videre, hvilket kan være meget practisk til sine Tider. Jeg gjør saadan Sammenstilling ikke sans comparaison; thi jeg seer, at Han udi Virkeligheden beraaber sig paa en vocatio divina, menende sig at have faaet en himmelsk Bestalling paa at skjælde Godt-Folk ud. Og finder jeg først derudi Nøglen til at begribe Hans allarmerende alt udfordrende Optrædelse.

Men, min kjære Mr. Eiriksson! dette er en difficile Sag. Det er vel saare commode, at sætte sig hen saaledes, gererende sig som en propheta, og i Kraft af saadan Myndighed at uddele „Irettesættelser" og Hofmestereringer med en rund Haand. Man er ikke obligeret at see sig nøye for hverken i Henseende til dem, man begegner med Saadant, eiheller i Henseende til de Expressioner, man giver af sig; thi man er udi begge Dele vel garderet. Item, om Nogen tænker paa at replicere, da kan man a priori skræmme ham fra saadan Dumdristighed, assurerende ham med Vished ikkun Hans fatale ruinam og „Ydmygelse." Og seer jeg ogsaa, at Mr. udi disse Poster er paa gode Veie, og haver med megen Dexteritet profiteret af Sin postulerede

Værdighed; thi Han fritager Sig i Kraft deraf for at lade Sig genere af „Klogskab“ eller af „Hensyn“ (p. LX.) udi Sin Fremfærd; item, om Han kommer til at forløbe Sig udi Sit Angreb, saa at Han slaaer løs paa en Uskyldig, da siger Han trøstig, at Saadant er ikke Hans Skyld (p. LVIII.), raisonnerende meget fornuftigen, at naar Han tager Sig føre „at føre Guds Sag,“ da kan Han i det Mindste gjøre Fordring paa, at Vorherre dirigerer Ham, saa at Han ikke kommer til at løbe med Liimstangen eller tager Ven for Fjende; ja Han gaaer et Skridt videre, sigende, at om Han udi sin Blindhed skulde have begaaet saadant Feilgreb, da er det efter Omstændighederne ikke meer end billigt, at Vorherre kjendes pligtig at reparere Skaden. Endelig seer jeg ogsaa, at Han „ynkes forud over Sine Modstandere,“ deres Afmagt og Ydmygelser. Saa at man maa bekjende, at Han, selv erklærende Sig renonce udi Klogskab, dog har vidst at drage nogen Fordeel af Sin extraordinaire Ambassade.

Jeg kan sværge, min kjære Mr. E., at jeg er ganske hovedsvimlet alene ved at tænke derpaa. Thi hvad skal vi elendige Mennesker gjøre? Kommer ikke her den ene Prophet efter den anden, raabende alle paa en singulaire guddommelig Concession til at agere Tugtemester og Straffens Riis? Der var nu denne gamle Magister derovre fra Bornholm, som dog ligger 20 Mile ude i Østersøen, saa at man ikke skulde vente Propheter fra den Kant. Han havde dog ikke alene en revelationem verbalem at communicere Publico efter speciel Ordre, men kunde endvidere producere Documenter til Sagens Oplysning, saasom rapportere om en aparte Lyds Fornemmelse. Nu kommer Han her, domine Magne, fra det Land Island, der skal ligge en halv Grad Norden for Nord-Polus, og af-

stedkommer ny Revolte i Tingene, beraabende Sig i lige Maade paa et himmelsk Kald, ja gererende Sig fast som om Han havde Privilegivum exclusium; thi Han paastaaer, at Han justement haver den rette Geyst til at jugere, om andet Godtfolk den samme have annammet; saa at, ihvorvel f. Ex. Grundtvig haver skjældet endeel ligesom Mr., hvilket og Mr. finder i sig selv vel gjort, saa dog, eftersom samme Mand ikke haver den rette Geyst eller Privilegium cæleste til at exequere saadant Handværk, finder Mr. at det alligevel duer ikke meget, men agter alene Grundtvig som en Fri-Mester i det Hoieste, hvilken ikke haver Laugs-Rettighed. Saa er der fremdeles Veir-Propheten udi Jylland; ihvorvel man kan sige dette, at han dog ikke angiver sig at have Aanden men alene Naturen udi Ryggen, hvorom jeg haver hort de speculative Philosophos at sqvadronnere udi disse Tider.

Men hvorom Alting er, saa er det vist, at det er en difficile Sag med den megen prophetia. Han kan sagtens, min kjære Mr. E.; thi saasom Han selv haver Geysten til at domme Andre, saa at Han er capable at holde Standret uden Sogsmaal og Procedure, hvilket kan sees af mange Steder udi Hans store Bog, saa kan Han ikke Selv geraade udi Vilderede. Men Han bor betænke, at ordinaire Mennesker kan have Ondt nok ved at frie sig fra scrupulis. Thi hvoraf skal det kjendes, at Hans Geyst er den rette og haver saadan Superioritet, at den kan despicere de andre? hvorledes documenterer Han Sin Vocations Ægthed og authentiam? Store Ord, min kjære Magne! gjore det ikke ud. Naar jeg stiller Ham og Magisteren ved Siden af hinanden og foretager en comparaison uden Præjudice, da skal jeg være en Skjelm, om jeg er capable at see, at de tale begge af den samme

Geyst; de to Karle differere, som mig synes, saavel udi Materien som udi Formen; thi ligesom den Ene kalder det Galskab, hvad den Anden forkynder som en extraordinær Viisdom, saaledes bruger og den Ene fyrgetyve Ord, hvor den Anden veed at hjelpe sig med to eller tre; og maa jeg, hvad dette Punct anbelanger, indrømme Magisteren, at han haver mere speciem styli prophetici end Monfrere, der er noget diffus baade udi det Høie og det Dybe, udi det Lange og det Brede, hvorimod Recepten til Prophet-Styl er denne: kort mens fyndigt. Item, naar jeg tager Sagen selv udi Consideration, finder jeg og adskillige Antegnelser at gjøre; thi der staaer skrevet, at hvo som taler af den rette Geyst, han skal ikke skrige eller raabe og man skal ikke høre hans Røst paa Gaderne; item, at Herrens Aand er Viisdoms- og Forstands Aand, Raads- og Kundskabs Aand, Esaias i det ellevte; item at den samme farer ikke frem som en Stormveir eller et Jordskjælv, men som en stille sagte Viftning, 1 Kong. 19; og naar jeg Saadant confererer med Monfreres ars polemica, da bekjender jeg, at det synes mig at passe ikke paa det allerbedste, saa at jeg kan ikke ganske supprimere en liden Tvivl om, at Han kunde være geraaden udi nogen Irrelse. Jeg kan nu vel tænke, at Mr. ikke vil manquere at drage Sig andre Autoriteter til Nytte, som f. Ex. hvad der staaer skrevet udi 2 Sam. det 16de, om den Mand Simei, hvilken da han i Rette satte Kong David, saa vilde Kongens Folk stoppe Munden paa ham. Men David tilstedede ikke Saadant, sigende sagtmodigen: „Lader ham bande; thi Herren haver befalet ham: band David! Hvo kan nu sige: hvorfor gjør Du saa?" Og formoder jeg, at Mr., der er en durchdreven Exegeta, haver interpreteret Saadant typice, nemlig om Sig Selv, saa at Mr. Simei er Typus for

Mr. Eirikson, hvilken sidste i lige Maade ikkun efter et guddommeligt Kald hofmestererer og skjælder paa adskillige Potentater og Prælater, og derfore med Billighed kan forvente, at disse sige som David: Lad ham bande: Herren haver befalet Ham det. Jeg drister mig ikke til at decidere om saadan Application, om samme mueligen skulde befindes ingeniosior quam verior; men veed alene dette at Theologia typica haver alle Tider været en vildsom Mark, hvor man maa gaae frem caute og med Circumspection, hvilke Qualiteter dog æstimeres ikkun ringe af Mr., ja ansees snarere som Grund til al vor Elende. Men jeg dømmer, som sagt, ikke herudi, men vilde alene gjøre Ham opmærksom paa, at Sagen har sine store Difficulteter for ordinaire Folk. Og jeg tør sige: ikke for dem alene. Thi jeg kan forestille mig, at Vorherre selv kan have Ondt nok med disse mange selvbeskikkede Procuratores; thi først maa han finde sig i at de begynde at fungere udi Embedet uden nogen formale Bestalling, hvilket ikke gaaer an ved Høiesteret, ja ikke engang ved Underretterne her udi Landet; dernæst maa han endog bære Ansvaret for hvis hans Patroni gjøre galt: saa at, hvis Andres gode Navn og Rygte er ved deres Malconduite bleven forkleinet uretfærdigen, da skal han være pligtig og obligeret at yde Reparation for Tort og Credit-Spilde. Dette er strænge Conditioner, saa at det er troeligt, at det var i visse Maader tjenligere at være saadanne Advocater foruden.*)

*) Naar ellers Mr. udi saadan Anledning fører Klagemaal over at Han maa tale udi fremmed Tungemaal, hvilket ikke staaer Ham saa vel, da finder jeg Saadant at være uden raison; thi 1mo kunne Han have beholdt Sine Tanker for sig Selv; 2do, om de endelig skulde ud i Publico, da kunde Han være bleven ved Islandsken; hun skal dog være god til Skjændsmaal.

Man confirmeres ellers ogsaa herved udi den gamle Observation, at Menneskens Slægt er et capricieust Folkefærd. Det er fast utroligt, hvor gjerne de ville skyde Skylden fra sig. Kun gjore de Saadant ikke alle eller altid paa den samme Maade; men jeg haver ikke kunnet finde Rede derudi. Thi undertiden bære de sig ad ligesom Mr. udi nærværende casu, sigende sig at handle ad mandatum Dei, hvorved de have strax Ryggen fri, item skydende Ansvaret for de onde Suiter paa en himmelsk Direction. Undertiden derimod maa Fanden holde hid, saa at, saasnart Folk mærke, at de ere paa gale Veie, og have forirret sig enten af Hofmod eller af Letsindighed, da hedder det strax at samme Mand haver spillet saadant Puds, omendskiondt han maaskee var havt fuldt op at gjøre i Paris eller St. Petersborg paa samme Tid, da Galskaben er begaaet, saa at han altsaa kan bevise sit alibi. Hvad har ikke Fanden havt at bestille, sagde Pigen ved en vis Leilighed, glemmende at man kan dog ogsaa gjøre Skarn Uret. Jeg har som sagt udi dette Punct ikke kunnet forstaae mig paa Mennesker, men alene seet dette, at de med stor Lyst og Fripostighed skyde Skylden fra sig selv paa Andre.

Men, quid multa! Min Mening er kort at sige denne, at de gode Mænd dog muligviis gjorde bedst i at lade Vorherre være saa at sige udenfor Sagen, saa at de ikke dristede sig til at provocere til saadan Autoritet, idet de holde Dom over deres Næste; eiheller skjode sig ind under saadan dækkende Kaabe, naar det gjelder at bære Ansvaret for hvis de have gjort ilde.

Men jeg observerer nok, min kjære Mr. E. at den Ting haver en Hage, som man siger. Det er ikke for Intet, at Han prætenderer en saadan singulaire Autoritet. Thi jeg begriber, hvad det haver at betyde, naar Han selv

kalder Sin tykke Bog ikke saameget et Skrift som „et Skridt;" hvorvel dette kanskee er noget subtilt. Men Han melder det lydeligt nok selv, at det er Hans Agt og Intention at agere Reformator, og det ikke nogen Sinke eller Lappe=Skræder, men en af de radicale, der gjore epocham, fordi de gaae til Bunds og ere capable at omspænde det Hele. Og seer jeg, at Han udi flere Aar har observeret Status herudi Landet, men har ikke fundet en eneste Mand, der er i Besiddelse af de Qualiteter, der udfordres hos en Kirke=Reformator. Og maa man derfore ydermere være Ham, min kjære Magne! Tak skyldig og obligeret, fordi Han just derved har af christelig Medlidenhed fundet Sig bevæget til at bøde paa saadan Mangel og at tilbyde Sine bona officia der, hvor Ingen anden kunde hjelpe.

Det lader til, at Han i saadan Anledning har havt store Anfægtelser og megen chagrin; ja han yttrer sig iblandt saaledes, at man kunde fristes til at holde Ham for en Tilhænger af Pessimismo, hvilket Slags Folk have immer Cholicam formedelst Verdens Brøstfældighed og Taarlighed, som er saa at sige det Eneste, de have Øie for, saa at de ligesom con amore sænke sig ned udi Beskuelsen deraf; ihvorvel jeg synes, at Saadant er et underligt Liebhaberie. Man begriber derfore letteligen, at det haver brændt Ham i Hjertet, saa at Han maa holde en conversio rerum for den første Nødvendighed, befrygtende ellers at Verden ikke vil staae til Paaske.

Jeg kjender godt den urolige Higen og stimulerende Zelos, hvor man staaer ligesom paa Naale imellem Triumphum og Desperation. Man kan ikke stedes, som Bønderne herude sige udi saadan casu. Det er ligesom man fornemmer Ild udi Benene, implicuit ignem ossibus, at jeg skal tale med Virgilio. Jeg kjender det Altsammen

vel fra min Ungdom, min kjære Mr. E. Der var ogsaa en Tid, da jeg var noget kruset udi Hovedet, fordi Verden ikke vilde dandse efter min Pibe. Jeg meente, at det var galt tilhobe, og vilde have det Altsammen gjort om. Jeg forundrede mig alene over, hvorledes andre Mennesker kunde være saa slagne med Blindhed, at de ikke kunde see, at den ganske Verden stod paa Hovedet, de selv inclusive; ydermere saasom Historien vidner, at det haver været ligedan igjennem mange secula, saa at de have havt Tid nok til at beopagte saadant Phænomenon. Jeg maatte altsaa ligesom Monfrere være af den Mening, at, om ikke Galt skulde blive værre, da maatte just jeg tage mig af Sagen; greb ogsaa Saadant an med Klem, det er at sige, jeg gav mig til at skrige af fuld Hals, at der var Ild udi Huset, ligesom Mr. nn; hvad kan man ogsaa gjøre mere? Men Folk, da de havde bespurgt sig i et Par Dage om den store Ildebrand, saa fandt de ud, at det var ikkun blind Allarm, og stode ligesaa godt paa Hovedet som nogensinde. Jeg derimod begyndte at speculere over, hvordan det kunde komme sig, at jeg stod ligesom paa Benene, medens Alle de Andre præsenterede sig paa Hovedet, hvilket syntes mig endnu det største Miracul. Da jeg saaledes først havde faaet mig selv til Object for mine Betragtninger, saa gav det efterhaanden koldt Vand udi Blodet, og sandt at sige, Reformationen gik i Vasken. Hvilket Alt jeg refererer Ham, ikkun forat vise, at jeg haver Erfarenhed udi deslige Sager, om Han ellers er til Sinds at tage imod et godt Raad af en gammel Practico.

Men at komme til Sagen igjen, da bekjender jeg gjerne, at Verden kan være daarlig nok. Imidlertid er hun dog bleven gammel som hun er, og befinder sig in anerkannter Wirksamkeit, som Tydskerne sige med Selv-Folelse. Ei heller

er hun saa gal, hun kunde jo være værre, som der staaer i Visen. Verden er som man tager hende, min kjære Magne! Det gaaer dermed ligesom med de astronomiske Kikkerter, hvilke bruges gemeenligen ikkun til at observere de himmelske Phænomena; men naar de vendes imod telluriske Objecter, saa vise de Alting omvendt, ligesom paa Hovedet, hvilket ikkun lidet agtes, naar man har med en Fix-Stjerne eller en Comet-Stjert at gjøre. Hvis man derimod anbringer et Par Glas til, saa præsenterer sig Alting ret. Hvoraf sees dette, at Verden er ligesom man seer hende, item at det er ikke tjenligt at applicere den samme Betragtning paa det Jordiske som paa det Himmelske. Moralen herudi er denne, at naar det kommer En fore at Alting er galt, da skal han ikke strax ærgre sig en Svind-Sot paa Halsen derover*), men heller sondere sin egen Status, om Han mueligen maatte have onde Vædsker udi Kroppen, hvilke føde onde Drømme-Syner af sig.

Derfore, min kjære Mr. E., naar Han nu er meget ærgerlig udi Hovedet, da, ihvorvel jeg ikke drister mig at dømme om Saadant, eftersom det henhører til Hans Physiologiam individualem, vil jeg dog henstille til Hans egen gode Overveielse, hvorvidt det kunde for en Deel have sit Udspring af

*) Naar Han saaledes haver stor Ærgrelse af, at Ingen haver opladt sin Mund til at bekjæmpe endeel Galskab og Diævels Lærdom, som han mener at være publiceret iblandt os i dette seculo, da finder jeg saadan Klage ikke meget vel funderet; thi 1mo er det Bedste, man kan gjøre ved Galskab, at lade det døe af sig selv; hvilken Regula jeg tør sværge vil blive appliceret endog imod Ham selv af En og Anden, som ellers maatte skrive tykke Bind imod Ham. 2do maa Han Selv bedst vide eller subçonnere, at just Han og Ingen anden var distingueret til at gjøre Saadant til Intet og ride Autores tilvands; saa at de Andre gjorde bedst i at tie.

en daarlig Mave. Forøvrigt nægter jeg som sagt ikke denne Tids Piinagtighed; erkjender ogsaa, at det kan være en stor Fristelse for en Ungersvend, som haver varmt Blod udi Vener og Blodkar, at raade Bod paa Saadant, og tænke sig placeret udi Rækken af Menneske-Slægtens Reformatores og Veldædere. Ja, jeg tilføier dette, at om jeg var Historiographus regius, da skulde det være mig til sær Contentement og Tilfredsstillelse, om jeg kunde nævne Magnus Eiriksson i Continnation af Lutheri, Calvini & ceterorum berømmelige Navne, udi hvilken Classe jeg seer at Han allerede haver abonneret en Plads (p. XXIX. XLIV.) ihvorvel det turde være, at Han endda ikke er ganske garanteret.

Han kan vel tænke, at det er med blandede Fornemmelser, at jeg hører Ham, min kjære Magne! saaledes at trassere Verler eller Viilbreve paa Sit eget Huus, at betale efter Sigt. Efter den Affection, jeg nærer for hans Person, kan jeg sige dette, at det haver voldet mig en aparte Delectation at observere Hans modige og uforfærdede Optrædelse som en chevalier sans peur et sans reproche, et berømmeligt Vidne om Hans Extraction af det høie Norden. Ja, jeg maa end ydermere bekjende, at jeg haver fornemmet Rørelser in imis visceribus*) ved den comparaison, Han gjør mellem Sig selv og „en mægtig Klippe," item „et glubende Dyr"; item, naar Han declarerer Sig" saa stærk, at Han Intet kan frygte enten i Himmelen eller paa Jorden," hvilket ingen Sinke skal sige Ham efter: saa at Han ikkun „ynkes forud over Sine Modstandere og de Ydmygelser, der vente dem, om de saa vare tusinde Gange flere og tusinde

---

*) Hvorudi indbefattes efter Jac. Baden, „Hjerte, Lever, Lunge, Mave og Tarme."

Gange mægtigere, end de virkelig ville blive," hvoraf sees, at Han er et ligesaa modigt som „godmodigt Menneske;" item, naar Han tillægger Sig selv „større Fortrolighed med det Dybeste i Christendommen, mere skjærpet Sands for det Aandelige, mere levende Kjærlighed" end Hans Modstandere kunne berømme sig af, ihvorvel Han endnu ikke kjender dem; item, naar Han ligner Sig selv med „Vandet der ikke kan bringes til at forlade Tyngdens Love og rinde opad de steile Klipper, "med „Jorden der ikke bringes ud af sit Løb," ja tilsidst med det ganske „Solsystem." Jeg siger, min kjære Magne! at dette kan man kalde en Tale, der er i Stand til at vække de Sovende, og al Verdsens „stærke Mænd" kan æstimeres derimod ikkun for en Skovisk; og siden de Tider om hvilke 1 Mos. i det 6te formelder, at „Kjæmper vare paa Jorden i de Dage, de Vældige, der af Old-Tid vare Navns Mænd," skal der ikke findes Mange som tage Luven fra Ham; thi jeg formoder, at hiin berømmelige Slægt er omkommen udi Syndfloden. Hans Auto-Panegyrik er tilmed poetice affattet, saa at den recommenderer sig paa meer end een Maade; og vidner den i lige Maade om classisk Erudition, der haver givet Ham skjønne Forbilleder, som f. Ex. si fractus illabatur orbis, impavidum ferient ruinæ, det er udlagt: naar Himlen falder ned, saa skal vi fange Lærker; item hvad Virgilius synger:

Ille velut rupes vastum quæ prodit in æquor,
obvia ventorum furiis expostaque vento,
vim cunctam atque minas perfert cælique marisque,
ipsa immota manet —

Men med Alt dette skal jeg dog ikke fordølge, min gode Magne! at jeg ikke haver kunnet supprimere en liden Frygt og Betænkelighed. Det er vel priseligt, at Han føler sig, saa at Han ikke betragter Sig som tabt bag af en Vogn. Men

jeg tænker paa, min kjære Ven! om Han ikke kan risquere efter sin Methode at løbe Hornene af Sig, som man siger. Det skulde Han dog ikke gjøre; thi dermed kan hverken Han selv eller Reformationen være vel tjent. Han maa huske paa, at Verden er gammel og Han er ung. En Reformator, naar Han tager Munden fuld og annoncerer sin Intention forud i Adresse=Aviser, da kommer han let til at løbe med Liimstangen, saa at han kommer til at staae i en Maade ligesom en vis Mand, hvilken for nogle Aar siden reiste omkring, præsenterende en Machine, og med stor Frimodighed holdt saadan Oration til Publicum: „Her skal jeg have den Ære at forevise Dem Noget, hvilket jeg ikke kan vise Dem formedelst at der er gaaet en Skrue istykker." Det er sandt, samme berømmelige Mand holdt Contenanceen, ladende Munden løbe, om end Machinen stod stille, saa at Publicum først smilede og derefter tørrede sig om Munden. Men man kommer ikke alletider saa vel derfra. Thi det er dog en kilden Sag at declarere sin egen Vigtighed og udbasune saadant paa Gade=Hjørner. Ikke at tale om at Selv=Roes lugter ligesom en Desmer=Krukke eller en Stinke=Potte, saa skruer den samme ikkun Prætensionerne ubilligt udi Veiret, saa at det af saadan Aarsag bliver end mere difficilt at præstere præstanda, endeel ogsaa fordi, jo mere Han raaber Varsko, desmere stiller Verden sig en garde imod Ham, og haver immer et Øje paa Ham som en suspect og revolutionær Person, saa at Han tilsidst kan blive anseet ikke anderledes end en Drømmer og en Sværmer udi denne Verden. Nei, optime Magne! Han er ingen Practicus. Han mener, at Han kan tage Verden, naar Han ikkun opløfter et indianisk Krigs=Skrig og gjør Attaque udi Stormløb. Ja see, om Han kan. Jeg for min Part frygter saare, at det efter saadan Methode bliver ikkun et Evenement, der kan subsumeres under den

categoria, hvilken sal. P. Syv betegner graphice med det Proverbium: „Viel Geschrey und wenig Wolle, sagde Manden, han klippede sin So."

Derfore, min kjære Mr. E., hvad Hans reformatoriske Zelos anbelanger, da vil jeg give ham et velmeent Raad: 1) at Han drikker et Glas koldt Vand eller to Morgen og Aften, at Hans Temperatur kan noget kjøles; thi naar Han vil reformere, tjener det ikke, at samme er over 13° R. 2) dernæst at Han lærer at lirke, og exercerer Sig udi Taalmodighed, udi hvilken Henseende Han kunde til Øvelse enten gifte Sig, eller ogsaa indgive til Autoriteterne et Forslag f. Ex. om en Revision af Vægter-Verseue, det sovende Publicum til Beqvemmelighed, hvorefter Han kunde forfølge Sit Project paa dets Vandring igjennem de ordinaire Stadia og navnlig observere, hvorvidt det monne være kommet om en halv Snees Aar. 3) at Han seer til at komme snart udi Embedet; thi jeg haver Formodning om, at, om Saadant skeer, da vil Han faae et andet Syn paa Tingen, saa at Han reducerer Sine Objectioner endeel; ligesom Manden sagde, der mærkede mange Feil udi Raadstuen, indtil Han selv blev Lem deraf: „Jeg havde ikke troet, at det gik saa vel til udi Raadet, førend jeg selv blev Borgemester."

2.

Om Hans Principiis.

Gode Principia, min kjære Magne! ere en kostelig Sag. Man kan skaffe sig Reputation heri Verden alene ved skjønne Principiis. Det andet er dette, at man er fast derudi; thi hvo som er fast udi sine Principiis, er større end den der belægger en Stad. Det er sandt, det kan iblandt være contrairt nok at exequere dem udi Praxi; men Principium selv bliver dog det samme, omendskjøndt det ikke bliver practi-

seret, saa at det kan tjene alligevel til at conservere en Mands gode Navn og Rygte imod Anfægtelser.

Han kan derfore tænke, at jeg begjærligen haver efterforsket Hans Principia, besynderlig ogsaa efterdi Han selv haver givet sammes Urokkelighed et saa splendide Testimonium, som forhen citeret. Saadan lærd Undersøgelse, der kan lignes med det berømmelige Værk, under samme Titul, af Origene (hvilken udi gamle Dage før de Morers Indfald var ordineret Catechet og første Lærer ved Skolen udi Alexandria, som Han vel sagtens veed af sin Kirke-Historie), findes til ydermere Anseelse at burde være tripartita. Men saasom den gamle Deling udi principia essendi, cognoscendi og agendi ikke vel er in casu applicabel, saa præfereres en Disposition efter Hans Philosophie, Hans Theologie og Hans Politica.

Sandt at sige, min gode Magne! saa veed jeg ikke ret hvad jeg skal fange an med Hans Philosophie. Jeg seer alene dette, at Han ganske ikke er nogen Stoicus, eiheller en Democritus; thi det Slags Folk tage sig Verden ikke saa nær som Han gjør; item at Han ikkun med Gru omtaler vore Tiders philosophiske Doctriner f. Ex. p. XI „en saa farlig, frygtelig og aandsforvirrende Labyrinth som den nyeste speculative Logik,“ „en yderst vilkaarlig, efter min Overbeviisning al sund Tænkning undergravende og omstødende Dialectik og Logik.“ Hvilket er ikkun et maadeligt Testimonium for en Logica. Jeg bemærker ogsaa, at Han haver brudt Sit Hoved endeel med „Negation og Endelighed, Tingens Intet og Tingens Andet, Ideens Realisation“ rc., og at Han af saadan megen Lærdom er bleven ganske „forvirret“ og hovedsvimlet, saa at Han erklærer definitive tilsidst: „det er fuldt af de haandgribeligste Modsigelser og Urimeligheder; jeg finder i min Samvittighed, at det er Galskab tilhobe.“ Saa at jeg formoder, at

der neppe vil findes noget Systema udi den gamle eller nye Verden, som er ganske efter Hans Hoved, hvilket og maa være Ham en fri Sag. Jeg veed kun ikke, om Philosophi ville lade sig det gefalde, at Han saaledes feier dem af alene med en Provocation til Sin Samvittighed eller „Overbeviisning", hvilken de maaskee ikke ville respectere som competent Autoritet. Hvorfore de kanskee kunde falde paa at svare Ham i Analogie af Sadelmageren, hvilken da Bonden klagede, at Sadlen var ikke efter hans Hoved, replicerede sagtmodigen: Vil Intet sige, min Ven! den er formeret efter Din Bag. Og skal jeg ikke nægte, at det bæres mig fore, at der vel kunde være Noget Lidet udi en saadan Tale. Det er vistnok en betænkelig Sag at jugere Systemata efter subjective Sentiments, item udi sin egen Praxi at applicere Samvittigheden pro Logica. Jeg haver ogsaa observeret, at adskillige mistænkelige Symptomer vise sig i den Retning i Hans store Bog, hvoriblandt jeg alene her vil nævne dette, at Han synes at være i Færd med at vende op og ned paa selve de logiske Fundamenter, f. Ex. naar Han p. 2 kalder endog Principium identitatis udi Tvivl, spørgende (n. No. 3) „ere Baptisterne at ansee som Baptister?" hvilket Han finder det fornødent at discutere udi et langt Capitel.

Men saasom Han i det Hele ikke profiterer at agere Philosophus, tvertimod lader fornemme nogen Aversion og Viderlighed for Saadant, saa finder jeg det gemäß, item commode for mig Selv at entholde mig fra yderligere Observationer.

Hvad derimod Hans Theologie anbelanger, da haver jeg udi Begyndelsen anmærket, min kjære Mr. Eirikson, at jeg maa approbere Hans Polemicam imod den crasse Overtro, den geheime Pantheismum og den aabenbare

Atheismum. Det er ret, at Han erklærer saadanne Phænomena Krig baade til Lands og Vands, og formoder jeg, at Han derudi ikke vil have Mange imod sig. Der er alene dermed det difficile Punkt angaaende Applicationen af disse loci communes; thi hvis de appliceres hvor de ikke passe, da kommer Han til at figte imod Veirmøller. Og er det vel mueligt, at man udi saadan Sag lettere kan slutte Fostbroderskab in abstracto end in concreto.

Hans eget Systema theticum, min gode Magne, haver jeg ikke ret kunnet faae fat paa; og seer jeg ogsaa (p. VIII) at Han haver en noget egen Maneer at bygge Systemata paa, nemlig ligesom Fugle-Reder, item at samme befinder sig fremdeles udi Fluctuation, saa at det er intet Under, at man kan have Møie med at gribe det. Ligesom Han uddeler Hib og „Irettesættelser" rundeligen til heel forskjellige Sider, saaledes er Han igjen saa human dog at approbere Noget hos de fleste af de differente Partier, dem til nogen liden Trost og Opreisning; saa at Hans „Standpunct," som Han kalder det, synes at være endeel ligesom et mixtum compositum, endeel ogsaa som et perpetuum mobile. Jeg regner Ham Saadant ikke til Forkleinelse; thi hvo er vel den som haver fundet Systema? og hvorfor skulde man da give sin Frihed bort? Ligesom naar man vælger sit borgerlige „Standpunct" være sig i en af de civiliserede Stater eller hos de Morer udi Orken, man dog immer maa synge med Wessel: Ondt og Godt i alle Lande, saaledes ogsaa udi den lærde Republique: Ondt og Godt udi ethvert Systemate. Og bemærker jeg med Fornøielse, at Monfrere er baade paa den ene og den anden Maade resolveret og ad omnia paratus. Hvorudi Han haver stor Fordeel over dem, der mene sig at have grebet Systemet, saa at de sætte sig saa fast derudi som nogen Muus

udi en Thybo-Ost, garderende sig paa det bedste og parerende alle Objectioner og Anfægtelser alene med den liden Bemærkning: Det er vel sandt nok, men det kan kun paastaaes fra et Standpunct, som maa betragtes som overvundet. Hvorpaa de sætte sig hen at tygge Trov igjen. Jeg siger, min kjære Magne, at Han er bedre faren end disse; thi ihvorvel de have Apparencen for Fasthed in principio, Han derimod synes at drive for Veiret, saa haver Han dog just dermed den Profit at have altid god Motion og frisk Luft, saa at sige, imedens de andre risquere at crepere udi Skimmel og Muggenskab.

Saavidt jeg kan blive klog paa Hans Standpunct af det, Han hidtil haver publiceret, da maa jeg allenfals sige, at det samme ikke haver havt noget Befremdende for mig. Thi Han maa ikke troe, min kjære Mr. E., at Han er første Opfinder; Han haver i det Høieste givet det ligesom en ny Façon og en nye Recommendation, saaat Han udi den Henseende ikkun kan tilegne Sig den samme Honneur som de Jomfruer, der berømme sig som første Opfindere af den Kunst at sye Handsker af gamle Strompeskafter. Hans Ansyn nemlig af Dogmata var en Novitet udi sal. Semleri og Eberhardi Tider, og Han maa troe, min gode Magne, at vi Gamle, som staae ligesom med det ene Been udi det 18 Seculo, vi kjende de samme godt; thi udi hine gode Tider hørte Saadant til Dagens Orden, fik ogsaa, som det syntes, nye Bestyrkelse ved den store Philosophum af Koenigsberg, hvilken jeg gjør mig en Ære af at regne til mine Coætaneos, jeg mener Jmmanuel Kantium, som Han vel sagtens haver hørt tale om. Siden den Tid haver man opfundet mange forskjellige Navne for dette Standpunct, hvoriblandt Rationalismus klinger bedst udi mine Øren, naar det endelig skal være; thi jeg bryder mig ikkun lidet om Navne. Men hvorom Alting

er, min kjære Mr. E., naar Han nu henimod Midten af det 19 Seculum producerer de samme Ansyn og Sentiments, da kan Han altsaa see, at det er ikkun det Gamle som gaaer igjen. Dog vil uden Tvivl saadan Gjenganger tjene til at confundere dem, der mene, at de samme vare forlængesiden uddøde og ikkun tilhørte „et overvundet Standpunct." Saa at Hans Optrædelse kan gjøre Epocham udi Systemernes Række og fremkalde derudi Reaction og Revolte. Og formoder jeg, at Historien i Consideration deraf vil give Tingen et nyt Navn, eftersom den her fremtræder paany og tildeels udi nyt Gevant, f. Ex. Magnianismus eller maaskee bedre Eirikianismus, efter den gamle Regel: a parte posteriori fiat denominatio. Men som sagt er, det kommer ikke an paa et Navn. Jeg tør alene sige dette, at hvis Historiographi ikke komme overeens om at honorere Ham og Hans Bestræbelser med en aparte Titul, saa ville de strides, om Han udi Kirke=Historien skal have Sin Plads iblandt Pietistas eller Rationalistas eller de Qvækere eller de Vederdøbere eller de Svedenborgianere, eller endnu noget andet secterisk Phænomenon, hvorom Han kan forvente, at der udi Fremtiden vil skrives lærde Dissertationes ved de tydske Academier.

Jeg kommer hermed endelig til rei cardinem. Thi naar jeg siger secterisk, min kjære Magne, da er saadant Epitheton ikke grebet af Luften; eiheller er det brugt forat sige Ham en Ubehagelighed; tvertimod jeg haver Formodning om, at jeg gjør Ham en Compliment dermed. Og som det udi denne Verden er en Raritet at kunne benytte Sandheden til Complimenter, saa er Saadant mig i nærværende Casu til dobbelt Contentement og Fornøielse. — Han haver tilstrækkeligen tilkjendegivet udi Sin Indgang p. XX. ff., hvorledes Han concentrerer al Autoritet udi den H. Skr.,

saa at „kun det kan forsvares som christelig Læresætning, som kan udledes af sammes Indhold." Jeg maa sige Ham, min unge Ven, at jeg haver taget min Hat af for samme Bog kanskee forend Han læste udi Abc; saa at hvad den Sag i Almindelighed anbelanger, da approberer jeg snart Hans Mening, hvilken derforuden ikke er endda saa meget ny. Men jeg haver dog en og anden liden Antegnelse at gjøre derved; thi det er maaskee mindre difficilt at enes om saadan Thesi end om sammes rette Forstaaelse og Application.

Forst haver jeg nogen Betænkelighed ved den Formula: udledes af; thi denne Expression forekommer mig noget vague og captiös, eftersom den kan tages saavel sensu latiori som arctiori, ja strictissimo. Saa at jeg maatte examinere Ham lidt nøjere derom, om jeg ellers definitive skulde erklære enten min Approbation eller min Dissensus. Dernæst dependerer hele Sagens Succees af Interpretationen, og seer jeg ogsaa, at Han udi Egard af Saadant har opstillet skjønne hermeneutiske Principia, item en Liste paa Qualiteter, hvilke ere til Hinder for god Fortolkning, (p. XXI. ff.) saasom: „indskrænkede Fortolkningsevner, ringe Kundskab i vedkommende Sprog og Archæologie, falske Fordomme, Autoritets-Tro, philosophiske Grublerier, Mangel paa Kraft og Udholdenhed, indbildsk og utidig Pukken," hvortil endnu kunde føies adskillige andre, som f. Ex. Letsindighed, Hypochondrie, Hang til Drukkenskab eller til cabbalistiske og juridiske Spidsfindigheder o. s. v. Hvorimod Han opstiller som ueftergivelig Fodring til en god Interpres „et vist Sindelag," hvilket characteriseres som en Sindets Henbøien til det Religieuse; men som Han i det Hele taget ikke ynder abstracte Bestemmelser, saa giver Han derefter den mere concrete Definition: saadant et Sind, som Han selv haver og hvorved Han selv tiltrods for de

Lærde er bleven til en habil og selvstændig Exegeta (p. VII ff). Dette er nu meget godt, min kjære Mr. E., og naar Han endog formedelst saadant heldigt Pund lover aparte Exegesin ved Leilighed af adskillige difficile Steder, hvilke hidtil vare cruces interpretum, da haver jeg Han, paa egne og øvrige lærde Publici Vegne, prænumerando at betakke for saadan umeriteret Godhed. Men det er alligevel en egen Sag med dette „Sind" eller denne Geyst; thi ihvorvel det tilvisse er trøsteligt at have en Normal-Geyst udi Forvirringens Tider ligesom vi allerede længe have Normal-Skoler og Normal-Budget, saa kan dog andet Godtfolk ikke vide sig i Conformitet dermed uden ved at erhverve Attest for Saadant og ligesom stemples af Ham Selv; hvorved en liden Scepticismus let kunde faae Indpas og rykke frem med den Thesis, at M. E. dog er ikkun et Subjectum, saa at man ikke har Garanti imod, at saadant Subjecti Particularitet kan producere sig udi Skikkelse af den rette og normale Fortolknings-Geyst.

Men, lad Alt dette være hvad det er. Selv udi den heldigste casu haver man dog saaledes ikkun de tvende Instantier, nemlig 1) H. Skr. 2) det Subjectum M. Eiriksson. Derefter skal det Hele veies, maales og vrages, corrigeres, tillempes eller ganske omkalfatres. Jeg vil ikke harcelere, min kjære Mr. E.; jeg haver dertil for stor Æstime for Hans Person. Men jeg frygter, at Han her er geraaden udi en farlig Irrelse. Han, som er kommen hid ned fra Sagaernes Land, kjender Han ikke Historien? Eller mener Han, at Historien er ikkun nogle gamle curieuse Kroniker udi Svine- eller Væder-Skind? Troer Han, at den samme har sin Existentiam ikkun paa skimlet Pergament udi støvede Boghylder og Bibliothequer? Haver Han da ikke fornummet, at der er Liv i hende? Siger Han dog ikke Selv, at

Han formener at have sporet singulaire Styrelser udi Sit eget vita? eller mener Han da, at Saadant er et Privilegium exclusivum for Ham selv, saa at Verden i det Øvrige gaaer ikkun sin egen skjæve Gang? Kort at fortælle, min gode Magne! Han maa kalde det hvad Han vil: Livet, Samfundet, Virkeligheden, Historien; men Han skal ikke komme mig her og slaae en Streg derover. Det gaaer mafoi ikke an. Bilder Han sig ind, at Han kan construere de samme efter en gammel Bog, da siger jeg Ham, at Han kommer ikkun til at løbe med Liimstangen; og troer Han, at Han kan faae dem til at gestalte sig efter et enkelt Subjecti Nykker, da bliver det endnu værre. Thi det siger jeg: Skriften er vel Bøgernes Bog; men ved Siden af den levende Historie eller Christenhedens altid unge Liv (at jeg skal tale poetice et eleganter) er hun dog kun en gammel Bog, aldenstund det er vist, at hun iaar er et Aar ældre end ifjor. Og Han, min kjære Mr. E., Han kan være et høist respectabelt Subjectum, der kan veie ligesaa meget som adskillige Andre tilsammen, men Han er dog i og for Sig ikkun et Subjectum, saa at, naar Han sætter Sig i Vægtskaalen imod det som Philosophi kalde Objectiviteten, saa vipper Han i Veiret som en Fjær, og kommer til at lege Himmel-Spræt. — Og hermed Basta. Thi jeg mærker, at jeg er bleven heed udi Hovedet formedelst saadant despectcerligt Ansyn af Realiteten, som om den samme var ikkun en Nullitet, saa at enhver Provenreuter kunde ansee sig for Historiens Begyndelse. Og nytter det Ham ikke, om Han vil sige, at det dog i alt Fald er ikkun Kirken og dens Historie som Han ignorerer; thi saadan Restriction duer i sig selv Intet, og er derforuden fingeret, hvilket snart vil vise sig.

Jeg kommer endelig til det tredie Hoved-Punct, nemlig Hans Politica. Han er mig en Pokkers Karl, min gode

Magne! Jeg kan sværge, at naar jeg læser, hvad Han har skrevet udi Sin tykke Bog p. 574—90, da sidder mig mit Hjerte udi min Hals. Og skal jeg vel tage mig i Agt for at sige Ham efter, hvad Han lader sig forlyde med betræffende en vis Lov, som jeg ikke nævner, at den nemlig haver partielt „tilintetgjort sig selv“ og kan forsaavidt „ikke mere tages til Følge,“ item at den „bør forandres eller ophæves og maa i Virkeligheden allerede ansees for tilintetgjort.“ Ved hvilken Declaration Haarene reiste sig paa mit Hoved. Dog maa jeg sige, at jeg ved Hans Omsorg kom snart udi Humeur igjen, besynderlig ved den Syllogismus angaaende Loven og Symbolis: „Naar de lutherske Symboler,“ formedelst Forandring eller anden Bestemmelse, „ikke mere kunne kaldes lutherske, saa vil naturligviis den Lov, der binder til de lutherske Symboler, forsaavidt være død og magtesløs“ p. 590. Strax da jeg læste dette, saa løb det rundt for mig, og det forekom mig at være Koglerie, ligere Synchretismus end Syllogismus. Men da jeg først fik Øinene ret op, saa gik det saa glat som en Pandekage. Bravo, Magne! bravo. Det var, reverenter talt, Fanden til Syllogismus. Lad dem knække den Nød, om de kan. Plaudo, jeg klapper i Hænderne forat give tilkjende mit Bifald.

Jeg bemærker ogsaa, at Han ibidem gaaer Stats-Mændene, Stats-Philosopherne og Stats-Theologerne hardt paa Klingen; og lægger Han dem adskillige Problemata fore, som de skal have deres aparte Bemøielse med at løse. Det var ret, Magne! Han er mafoi Mand for at sige dem det; saa skal de have det.

Men, min kjære Ven, ihvorvel jeg saaledes haver havt adskillig Satisfaction af disse nye Prøver paa Hans Dexteritet, saa haver jeg dog heller ikke her kunnet frie mig

fra Scrupulis. Ikke blot fik jeg som sagt Vapeurs i Anledning af adskillige af Hans Expressioner; dette kunde endda være. Men jeg seer, min gode Magne, at det er galt igjen med Hans Samvittighed, saa at Han er kommen udi en nye Rencontre med Virkeligheden. Thi efterat have „hørt," at Hans Fremgangs-Maade muligen var „lovstridig," haver Han ikke villet „nedværdige sig til at efterforske dette nøiere," efterdi, naar „Han kun har Sin Samvittighed fri, saa er det Ham nok, og skulde Han have Loven imod Sig, saa er den Ham et dødt og magtesløst Bogstav, som Han ikke tager det ringeste Hensyn til." Der har vi det. Det var noget stift, min kjære Mr. E., og Han skulde dog betænke Sig endnu et lidet Korn, førend Han befølger saadan Maxime; thi om Saadant „er Ham nok," saa vil det kanskee ikke være saa lige Loven nok. Han, som siger, at Han haver Sin Force udi Skrifterne, hvorledes læser Han? Staaer der ikke skrevet, at Hvo som bevarer Loven, er et forstandigt Barn, item: Værer al menneskelig Orden underdanige for Herrens Skyld? Men jeg kan formode, at der er exegetiske Ugler udi Mosen. Men kun ingen Knuder eller Circumflexer, Magne! udi saadant Capitel spøger jeg ikke. Siger Han, at Han skal adlyde Gud meest, da lægger jeg Ham fore St. Povel udi Rom. det 13de, at Hvo som imodstaaer Øvrigheden, imodstaaer Guds Anordning; eller, siger Han kanskee alene, at Hans Samvittighed tvinger Ham at være ulydig, da siger jeg: det er fornødent at være underdanig, ikke alene for Straffens men ogsaa for Samvittighedens Skyld. Seer Han det? Hvad siger Han saa dertil?

Nei, min kjære Magne, det er en farlig Sag at sætte sig imod Øvrighedens Lov, sigende, at den er kun for dem som approbere den. Man skal Sæd følge eller Land flye.

Jeg siger Ham, at det er en farlig Sag ikke blot for Straffens men ogsaa for Samvittighedens Skyld. Og kunde jeg fortælle Ham Adskilligt om, hvorledes ogsaa jeg før har følt min Samvittighed generet af Loven, saa at jeg meente at kunne æstimere den ikkun som en Pibe Tobak, ligesom Han. Ja, jeg har endnu, uagtet jeg er nu en gammel Practicus, mine aparte Anfægtelser og dubiöse casus conscientiæ. Som f. Ex. naar det er mig nylig paalagt, at jeg skal rapportere, hvoraf Bønderne døe herude, saa kunde jeg, om jeg var balstyrig, gjøre Protest, sigende: hvor Pokker skal jeg vide Saadant fra? thi jeg haver selv aldrig studeret Medicinam eller Videnskaben om at lade Folk døe systematisk; og spørger jeg Bønderne, da erklære de bona fide, at Døden kom formedelst Daarlighed eller Opslag eller Utingen, eller formedelst at det nu saa beskikket var. Saa at jeg vel kunde mene, at Saadant kun gjør en maadelig Figur udi Statistiken, og at jeg derfore kunde dispensere mig selv fra Lovens Bydende, al den Stund det er ondt, at pille Haar af den Skaldede, som Peder Syv siger. Men jeg skal vel tage mig udi Agt for saadan Hæresis; thi hvorfor skulde jeg chicanere min Provst og min Ovrighed? hvorfor ikke hellere bidrage til sammes Amusement, besynderlig naar Saadant kan skee ved at fylde Hullerne udi et Schema? — Der var nu ogsaa den Tid, da de gothiske Allonge-Peruquer komme af Moden og bleve afskaffede for Præsterne; da var der adskillige tendre og omskindede Samvittigheder, hvilke gjorde Protest imod saadan Neologiam, sigende at samme tendercde ikkun til at at føre Folk af Troen; saa at, om Samvittighederne havde beholdt Ret imod „det Almene," da skulde jeg og kanskee Han med endnu gispe under Peruquernes himmelstormede Taarne og Frontespicer. Jeg haver og kjendt udi min

Ungdom en fornemme Frøyken, som var Virtuos udi Harpe-Spil og derhos havde Passion for Katte; men da hun fik at høre engang, at Harpe-Strænge fabriqueres af Katte-Tarme, saa fandt hun det stridende mod Religion og Samvittighed at tractere saadant Instrument, og derfor lod sit Talent uddøe og faldt til Grublerie over Verdens Ugudelighed. Med hvilke Historier jeg vil sige dette, at om Verden skulde regjeres efter de subjective Samvittigheder, da blev her en farlig Hurlumhei.

Men jeg er her ved et Punct, hvorudi jeg kan samle det Hele. Thi naar jeg tænker over Hans Principia udi Almindelighed, da kunne samme udtrykkes paa det Nærmeste med Hans egne Ord udi Slutningen af Hans Introduction, hvor Han ligesom giver Rosinen udi Pølsens Ende: „Hvor Hans Religions- eller Livs-Anskuelser staae i Modsætning til det Almene, der føler Han Sig berettiget ligeoverfor det Almene.“ Hvilket gjelder udi Hans Philosophie, Hans Theologie og Hans Politica. Jeg paa min Side vil ligesaa fatte mig sammen, og derfore endnu kun til Beslutning formelde min Respect for Hans borgerlige Mod og tilønske Ham god Succes til Erhvervelsen af corona civica eller muralis eller hvilken anden Han stikker til Ningen efter; men derhos vil jeg hvidske dette udi Øret, at, naar et Subjectum som Han eller jeg, min kjære Magne! sætter sig op imod den objective Ordre, eller naar et Individuum river sig løs fra Samfundet, da er det løierligt, om en Saadan vil mene, at Samfundet skal vandre udi hans Fodspoer og saaledes practisere sig ud af sig selv, hvilket dog er vel meget forlangt; hvorimod der kan være Billighed udi, at han bliver beafskediget udi Naade af Menneske-Samfundets Tjeneste med Rang og Titel som virkelig Sectarius, Schwarmgeyst og Idiota.

3.

Om Hans Tactica.

Jeg haver endnu, min kjære Mr. E. nogle adskillige Smaa-Sager at conferere med Ham om, ja jeg kan udi en vis Maade gjøre Hans Ord til mine: jeg haver Meget at sige. Men saasom jeg mærker, at jeg haver allerede udbredet mig vel saa meget som det kan skikke sig udi saadan Forpostfægtning, saa trækker jeg Blænkerne ind, afsluttende Skjærmydslen for denne Sinde med en fredelig Consideration af Krigs-Førelsens rette Maade og Maneer.

Udi denne Post haver jeg, min kjære Mr. E., admireret Ham ikke lidet, og maa jeg sige, at om jeg ikke havde Hans egne skjønne Oplysninger om Hans vita anteacta, da skulde jeg sværge paa at have for mig en extraordinær militaire Capacitet, hos hvilken man kunde finde en Forening af Alexandri Magni, Magnus Heinesens, Scanderbegs og andre berømmelige Feldt-Herrers Qualiteter.

Strax udi Sin Indgang lader Han see, at Han er en habil Polemicus. Nemlig sub rosa giver Han Vederparten at forstaae, at Han udi nærværende Feldttog er langtfra at have udskudt alle Sine Kugler, men tvertimod haver reserveret en god Deel, maaskee de bedste, udi Arsenalet. Thi Han siger p. XCIII., at, skulde Hans Nærværende befindes forvidt drevet, feilagtigt eller falsk, „da skal Han nok finde et andet Beviis, en anden Consequents at sætte istedetfor det, der modbevises,“ ɔ: Messieurs, ville I ikke finde Mening udi mine Raisons, da vider, at jeg haver bedre udi mente. Hvorved Han viser Sig lige med den Fugl Phönix udi Arabia, hvilken staaer immer frem paany af sin Aske. Og kan saaledes Declaration tjene til at

confundere dem, der mene at være færdige med Ham, naar de have ruineret Hans itzige Attaque.

Item naar Han ynkes forud over Sine Adversariis og holder for Fronten saadan Tale til dem: „Kom an, jeg kan forsikkre Jer at Eders Forsøg ville ikkun tjene til at fuldstændiggjøre Eders Nederlag" (XCIV), da formoder jeg, at Olger Danske selv vilde have Ondt ved at holde Ørene stive. Thi hvor udi Verden findes ellers saa habil en General, der er capable at massacrere den ganske fjendtlige Armee, allerede førend den er rykket i Marken? Evoe, Magne!

Item, naar Han regner op alle de Farer, der true Ham, Lands-Forviisning, Orme-Gaard, Fængsel, Død, og erklærer Sig ad omnia paratus, da aabenbarer det sig ikke mindre herudi, at han haver grundigen studeret Sine Politica. Forord bryder ingen Trætte. Naar en Synder bekjender for Retten, at Han haver begaaet Drab eller Myrderie ikkun forat komme selv til at lide Døden, og at han ønsker Intet hellere, da finder Retfærdigheden det ikke billigt, at han udsættes for saadan Incommoditet, men dømmer ham maaskee til at tages af Øvrigheden udi Forvaring paa et eller andet passende Sted, efter Omstændighederne. Hvilket kan afgive nogen Analogie for Mr., der udi nærværende Casu apte haver appliceret saadant probat Middel til at bortmane ubeqvemme Eventualiteter.

Jeg seer nu vel, at Mr. med Alt dette yttrer Sig alligevel heel despecteerligen om „Klogskaben", ja declarerer candide, at „Klogskab bør ikke bruges udi den Sag, Han fører", da den samme ganske ikke duer til „Haandhævelse af høiere aandelige Sandheder", p. LX. Hvorfore Han ogsaa fralægger Sig „Moderation og Beskedenhed", item „Hensyn" p. XLVII. fg., sigende at Saadant er uværdigt, naar man som Han fører „Guds Sag." Og maa jeg bekjende, at

naar jeg tager Hans Bog i det Hele udi Betragtning, da findes heller ikke altfor Meget af deslige Egenskaber. Men herudi maa jeg dog, min kjære **Magne!** gjøre en liden Antegnelse.

Først holder jeg Ham fore **Salomo** Sprikw. udi det 20de: „Man skal føre Strid med Fornuft.“ Hvoraf Han seer dette, at naar man vil begive sig udi Figtning, er det ikke meget tjenligt at sætte K l o g s k a b e n tilside og **operere** ligesom med tilbundne Øyne, hvorved man bliver ligere en Blinde-Buk end en **habil** Figtemester. **Apropos**, har **Monfrere** aldrig leget Blinde-Buk? En Blinde-Buk, min kjære **Magne**, løber immer efter Næsen, som man siger, og naar han bedst mener at gribe et Mènneske, da fanger han ikkun Luften eller **embrasserer** et Rokke-Hoved; **item**, naar han **avancerer** udi Stormskridt forat være vis paa sit Bytte, da kommer han med Næsen i **Rencontre** med Kakkel-Ovnen eller Hjørnet af et Skab; hvorved kan **appliceres** hvad **Salomo** siger, at „Hvo som trykker Melken, han klemmer Smør deraf, men hvo som trykker Næsen hardt, han faaer Blod af hende, og hvo som trykker to Næser tilsammen, han faaer ikkun Kiv deraf.“ Saa at Han Intet udretter og derforuden **molesterer** sig selv. Hvilket kan tages som en **Allegoria**, hvorudi **Ideen** er denne, at naar man agter at **avancere** med **Succes**, da tjener det ikke at kaste Vrag paa Klogskaben.

Dernæst veed Han nok selv, at „Tungen hun er vel et lidet Lem, men pukker storligen“, **Jacobus** i det tredie.*)

---

*) Samme Sted kunde Han have godt af at studere nøiere. Og om Nogen skulde besynderligen læse Ham Texten, da kunde tages til Exordium hvad der formeldes ibidem udi det 9de Vers. Ihvorvel Han vel nok vilde protestere, sigende, at Saadant passer ikke paa Hans Tale, item at Verbum bruges udi adskil-

Saa at han bør betænke, at det vel kan have sine Difficulteter at lade hende løbe som hun selv vil, hvorfore og Kong Salomo siger, at en fornumstig Mand skal spare sin Tale. Moderation eller Maadehold er derfore ikke at forkaste. Ne quid nimis, Magne! For lidt og for meget fordærver en god Sag. Norden-Veir fører Slud og en hvas Tunge gjør gjør et bistert Aasyn, Sprikw. 25, det er at sige: hvo som ikke modererer sin Tale, skaffer ikkun knyttede Næver med Splid, men fuldkommer ikke sine Intentioner. Der er vel visse Folk, hvilke have Lov til at sige hvad de ville; men jeg tvivler om Monfrere gouterer saadant Selskab. Ogsaa kan man skrive saa tykke Bøger, at Ingen kan komme til Ende med dem; saa at Moderation kan være tjenlig i mere end een Henseende. Dersoruden bør han komme ihu, min kjære Mr. E., at Forsigtighed er en Borgemester-Dyd og Moderation en Cardinal-Dyd; hvoraf han seer, at Han kan komme udi fornemme Compagnie, om Han tilegner Sig de samme.

Endvidere, min gode Magne, er Beskedenhed en Ynglings skjønneste Dyd. Derfore, ihvorvel det er skjønt nok, at høre en nordisk Ungersvend at sammenstille sig med Titaner og Giganter, førende paa sit Skjold den Judskrift invictus*), tilsigende derimod Vederparten, at han vil forfølge

---

lige Bemærkelser, hvilke Han kunde oplyse in excursu; item at slig Application var i sig selv uchristelig, saasom stridende imod Hans Samvittighed. Jeg for min Part vil derfore alene benytte Leiligheden til at æske Monfreres Betænkning anlangende lectione variante l. c.

*) „Disse tre Ting haver en stolt Gang og den fjerde gaaer vel: Løven mægtig iblandt Dyrene, som vender sig ikke for Nogen; Dyret som haver Gjorder om Lænderne; en Væder og en novervindelig Konge." Sprikw. 30.

dem „som et glubende Dyr", og at deres Modstand ikkun skal gjøre deres Ødelæggelse fuldkommen: saa maa man dog paa den anden Side komme ihu, at Menneskens Hoffærdighed skal nedstyrte ham, men den Ydmyge skal have Ære, item at man skal ikke slukke den rygende Taande. Det er noget haardt, min kjære Mr. E., naar Han, der haver Magten, fører saadan fyrgterlig Tale, at Han kan bringe Jorden til at skjælve og Sine Med-Christne til at bæve i Frygt. Han haver Synd deraf. Han skulde hellere derudi lade see Sin Høimodighed, hvilken altid sømmer sig Potentater vel. Thi det er kun en liden Trøst, naar Han siden lover, at Han vil „modtage Sine Modstandere i Sine Arme", naar de falde til Foie; thi jeg formoder, at de ville betakke sig for saadant Embrassement, og ere ikkun lidet lystne efter at fornemme, hvordan det monne være at blive caresseret af „et glubende Dyr", f. Ex. af en Bjørn eller en Marekat. Item, naar Han fortæller, hvorledes han er anderledes igjennemtrængt af af christelig Aand end hans Modstandere, hvilke Han anseer ledede ikkun af Egennytte og Verdslighed; naar han holder Dom over Sine Med-Menneskers Ære og Capacitet, som om Han udgjorde Verdens Høiesteret, da kunde maaskee dog nogen liden Beskedenhed have været ikke af Veien. Vær ikke Vidne imod Din Næste forfængeligen og gjør ikke Daarlighed med Din Mund, Spr. 24. Læg engang Haanden paa Hjertet, Magne, og eftertænk nøye, om Han kjender Tiende-Parten, om Han kjender Hundrede-Parten af dem, han skjærer over een Kam. Jeg seer vel at Han haver beredet Sig en Smutvei, sigende, at Han veed, at der gives skjønne Undtagelser. Men Saadant duer ikke; og ihvorvel jeg maa henregne mig selv til disse hæderlige Exceptiones, saa kan jeg dog ikke finde mig udi, at Han molesterer min Næste, men vil her udi recommendere nogen mere Modestie for Fremtiden;

at ikke Nogen skal falde paa at applicere her Jarl Hakons djærve Expressioner:

„Man hører at Du est en Yngling, Magne!
Kaadmundethed og Overmod det er,
Hvormed Din Alder melder sig —

Endelig, naar Han berømmer Sig selv, fordi Han sætter sig ud over alle „Hensyn", da kan vel Saadant i sig selv være sandt nok. Men St. Povel siger, at Enhver skal see ikke blot paa sit eget men ogsaa paa Andres. Hvilket Han og kan see af sit eget Exempel: thi, havde ikke jeg været, min kjære Mr. Eiriksson, saa havde fast Ingen taget Hensyn til Ham eller Hans Tentamina; hvorved Han vilde have befundet Sig ikke meget vel, imedens Han nu kan vente, at Hans Berømmelse, formedelst det Hensyn, jeg har taget til Ham, vil naae lige indtil Skagen, ja maaskee endogsaa langt hen udi de Inders og Eskimoers Landemærker. Saa at Han seer, at om der ikke var „Hensyn" udi Verden, da skulde endog store Meriter døe hen uden at honoreres. Nei, min gode Magne, man bør tage Hensyn til sin Næstes retfærdige Prætensioner, og det ikke alene udi realibus men ogsaa formalibus. Hvorfore, naar Han agter det for en god Qualitet hos en Polemicus, at han er „grov" og „møder udi Negligée", da kan jeg ikke approbere Saadant. Man kan vise sin Iver og operere med Eftertryk, uden at være en Grobian eller at vise sig in puris naturalibus, saa at sige. Udi hvilken Post han kan speile Sig i mig: jeg haver i det Mindste bemøiet mig at agere med Ham paa den yndeligste og angenemmeste Maade, og mener alligevel at udrette ligesaa Meget som Han. Til Beslutning derfore vil jeg endnu kun recommendere Ham dette, at Han gjør Sig Flid at adoptere en Tournure og Maneer, som skikker

sig for god Optugtelse, og som er vedtagen hertillands udi gode Compagnier.

Jeg har nu saaledes communiceret Ham mine Tanker om Et og Andet udi Hans store Værk, min kjære Mr. E. Hvoraf han seer dette, at om Han vil continuere Sin Reformator-Virksomhed, da mener jeg, at Han bør først reformere Sig selv udi Adskilligt, hvis han ellers vil vente god Succes, eller i alt Fald hvis vi to Karle skal søbe Kaal tilsammen. Jeg havde vel Lyst til at conferere med Ham ogsaa om de Vederdøbere, hvilke ere besynderlig udi Hans Faveur; og jeg haver allerede havt mine Betænkninger over, hvordan han skal faae Neddyppelsen practiseret deroppe udi Island, hvor der vel sagtens er noget kjøligt; hvorved min Tanke er falden paa de hede Kilder, besynderlig de Laugur, hvilket Navn deriveres af lauge, at toe sig, saa at de synes at være prædestinerede til saadant Brug; ihvorvel jeg ikke veed om de have saadan Temperatur, at man kunde skaalde sig derudi. Men saadanne Materier maa jeg lade fare for denne Sinde. Jeg mener dog, at det ikke vil befindes at være indifferente eller uanseelige Quæstioner, jeg haver givet mig af med; de ere kanskee vigtigere end Han troer. Jeg haver ikke tilsigtet at criticere Ham eller gerere mig som Hans Vederpart eller overhovedet skaffe Ham Fortrydelse og Chagrin, hvoraf Han kan have nok endda. Derimod haver jeg saa at sige skrevet Morale for Ham, item beredet Ham nogen Trøst og Opreisning. Hvorudi jeg, som for er sagt, rigtignok haver nogen Tvivl, om Han vil goutere min skjemtsomme Maneer, saa at han maaskee siger, at Saadant er ikkun gjækkeligt Harcelement eller Galskab.

Hvorover jeg dog skal trøste mig, naar Han kun ikke desmindre maatte finde, at der dog er „Methode i det Galskab." Hvad Fortsættelsen angaaer, da henholder jeg mig til Hr. **Justice**-Raad **Molbech**, hvilken, han havde **expederet** det første Bind af **Holbergs** Skrifter til Trykken, trøstede **Publicum** med saadan Erklæring: „Om jeg leverer Mere, vil Tiden vise." Jeg gjor denne **Declaration** til min; thi man maa udi saadanne Sager handle med **Circumspection**. Udi det Øvrige forbliver jeg, min kjære **Mr. Eiriksson**, høistærede Samtidige, Hans vel-**affectionerede** og bered-villige, samt til al Ære og Tjeneste

for-**obligerede** Ven og Tjener.

Skrevet udi Mai og Skærsommer, anno 1844.

